

noll27

AKTUELLT MAGASIN OM BIBLIOTEKSFRÅGOR
FRÅN KULTUR I VÄST

Tillgång till litteratur

SERBIEN

Bokprojekt bekämpar
fördomar

15

SÅNGSTUND PÅ YOUTUBE

Filmade sånger och ramsor ur
antologin De små barnens bok

7

noll27.se

Vikten av att dokumentera nuläget

Foto: Iris Johnson-Jones

Min bild är att det alltför ofta blir samhällsfrånvänt och professionsinternt då vi som arbetar med folkbibliotek ska prata biblioteksfrågor. Det blir en fråga åt gången, mycket detaljer, vi tappar sammanhang och ibland så tappar vi även bort slutanvändaren - den allmänhet som äger verksamheten och i förlängningen är vår uppdragsgivare. Ett alltför internt fokus på den egna organisationen bidrar bland annat till att den offentliga biblioteksdiskussionen till stor del överlämnas åt aktörer utan professionsexpertis. Men det bidrar också till att det är ovisst om vi på ett bra sätt faktiskt arbetar med de mest angelägna samhällsutmaningarna, som vi utifrån allmänintresse, enligt uppdrag, långsiktigt ska arbeta med. Ibland undrar jag om vi fastnat i en professionaliseringsprocess. En process som handlat om att etablera professionens roll, expertis- och kompetensområde, såväl som att etablera ett akademiskt fält att beforska och producera kunskap i. Och kanske har det interna fokuset varit nödvändigt för denna viktiga etablering, men jag önskar verkligen att vi nu börjar prata om folkbibliotekens samhällsuppdrag igen.

Min erfarenhet är att man gärna förutsätter att det inom professionen finns en samsyn kring uppdrag och hur de mål man har bryts ner i dagliga praktiker. Men att i dialog med kollegor, uppdragsgivare och allmänhet analysera och tolka fram uppdrag är en svår och komplicerad process, som dessutom måste förbli oavslutad då samhället förändras hela

tiden. Det ständigt föränderliga, komplexa och ofta otydliga kan vi råda bot på med professionsinterna handlingsstrategier, som ofta vilar på hävd och tradition. Jag kan slås av hur få av dessa strategier som är belagda på något sätt. Hur vi vet att metoderna som används åstadkommer det vi säger att de gör, och när grupper som är prioriterade och dem med störst behov? Något hårddraget så ser jag att om man fortsätter göra som man alltid har gjort, och upprepa professionens handlingsstrategier, så krävs varken evidens eller andra belägg. Framgång eller misslyckande kan dessutom verka av ganska ringa betydelse, vilket jag sluter mig till utifrån att uppföljningen ofta är så osystematisk och frikopplad från uppdrag. Men då någon typ av förändring ska till, då man vill bryta mönster, så är kraven på belägg och evidens stora. Kraven på snabba resultat är höga och utrymmet för misslyckanden och att lära av dessa är närmast obefintligt.

Vi kan ta frågan om tillgång till litteratur som exempel. Ett litteraturförmedlande och läsfrämjande arbete måste rimligtvis se väldigt olika ut beroende på sammanhang och beroende på målgrupp. Varje målgrupp rymmer dessutom även den många olikheter. Vårt sätt att arbeta måste därför vara väldigt flexibla och anpassningsbara efter situation och rådande förhållanden. Jag ser dock att det finns många enkla saker vi inom professionen skulle kunna göra för att utveckla mer belagda och behovsanpassade metoder. Jag ska inte lista dem alla, men nämner att vi måste ta del av och analysera befintlig statistik och information om samhället i stort. Befolkningsregister, befolkningsprognoser och undersökningar kan här vara intressanta. Sedan så tycker jag att vi måste bli mycket bättre på att dokumentera oss och formulera nulägen och önskad förändring då vi drar igång projekt och insatser. Jag kanske sparkar in öppna dörrar, men om man inte har något dokumenterat nuläge så finns det inget att följa upp, inget att mäta eventuell förändring mot (över tid) och då blir det också svårt att förbättra och förfina metoder och etablera det nödvändiga och fortlöpande lärandet som behövs för att verkningsfullt, genom folkbibliotek, kunna bidra till ett mer jämlikt och likvärdigt samhälle.

NICK JONES

Konst- och bibliotekschef, Huddinge kommun

Innehåll Nr 1 | 2017

Vikten av att dokumentera nuläget

Nick Jones om vikten av dokumentation

2

En bok för alla

Förlaget som genom lågt pris och hög kvalitet väckt mångas läslust

5

Sångstund på Youtube

Filmade sånger och ramsor ur antologin De små barnens bok

7

Status quo för e-boken på biblioteken

SKL hoppas på nytt ramavtal

8

Ljudböcker kan öka tillgången till litteratur

Om hur det ökande ljudbokslyssnandet påverkar litteraturen

11

Utblick – Bokprojekt bekämpar fördomar

Utblick har besökt Serbien och tittat på litteraturfrämjande- och normkritiskt arbete

15

Internationella biblioteket i hetluften

Margareta Lindh om IBs framtida kompetens- och medieförsörjning för hela landet

19

Med skönlitteratur för en bättre hälsa

Litteraturforskaren Cecilia Pettersson om biblioterapi

20

Meröppet kräver omsorg från läntagarna

Hur fungerar meröppet i praktiken? Nedslag på två bibliotek

22

Profilen – blickar nyfiket mot framtiden

Noll27 har mött MTMs nya generaldirektör Magnus Larsson

26

Noll 27 på plats...

...Engagemang för bokcirklar

30

Om jag hade ett bibliotek

Frilansjournalisten och författaren Ulf Benkel i sitt bibliotek

31

noll27

BIBLIOTEKSMAGASIN NOLL27 GES UT AV KULTUR I VÄST SOM ÄR EN FÖRVALTNING INOM VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN. NOLL27 SKA FRÄMJA BIBLIOTEKSUTVECKLING GENOM ATT GE KUNSKAP, INSPIRERA, PROBLEMATISERA SAMT SKAPA DIALOG OCH DEBATT KRING BIBLIOTEK OCH AKTUELLA BIBLIOTEKSFRÅGOR. NAMNET NOLL27 HAR EN LÄNK TILL KLASSIFIKATIONSSYSTEMET DEWEY DÄR KODEN 0.27 ÄR KODEN FÖR ALLMÄNNA BIBLIOTEK, ARKIV OCH INFORMATIONSCENTRUM.

KONTAKT

NOLL27
KULTUR I VÄST
405 44 GÖTEBORG
TEL: 031-333 51 00
REDAKTIONEN@NOLL27.SE

WEBBPLATS

NOLL27.SE

ANSVARIG UTGIVARE
REDAKTÖRER

HELÉN ANDERSSON
HELÉN ANDERSSON
ELISABETH EKSTRÖM
EVELINA WESTERGREN

REDAKTIONSRÅD

HELÉN ANDERSSON
KATARINA DORBELL
ELISABETH EKSTRÖM
NINNI ERIKSSON
EVA FRED
GUNNAR SÜDOW
EVELINA WESTERGREN

ART DIRECTOR &
GRAFISK FORM

KERSTIN STRÖMBERG

OMSLAG
TRYCK

PHOTOSPIN.COM
CELA GRAFISKA
ISSN-NUMMER 2002-4649

ADRESSÄNDRING
PRENUMERATION

NOLL27.SE
PRENUMERATION@NOLL27.SE

INLÄSNING AV
NOLL27

LARS.BRED@KULTURIVAST.SE

En bok för alla

TEXT OCH BILD: HELÉN ANDERSSON

För fem kronor styck fick bokförlaget En bok för alla en rivstart med sina statsunderstödda pocketböcker. Med sitt låga pris och sina lättillgängliga titlar har de genom åren väckt mångas läslust.

Året var 1976 och femkronorsboken blev snabbt ett begrepp. Avsikten med det låga priset var att de skulle konkurrera med kiosk-litteraturen och att det som motvikt skulle finnas kvalitetsböcker att välja på.

– Det var litteraturutredningen som pågick mellan 1968 och 1974 som ville tillgängliggöra kvalitetslitteratur för folket. Det fanns ju inte pocketböcker på samma sätt som nu och böcker var en klassfråga, säger Karin Sjöberg, redaktör på bokförlaget En bok för alla.

– Trots att mycket är förändrat finns kraven på högkvalitativ skönlitteratur till lågt pris kvar i dagens utgivning på förlaget, tillägger Marie Carlsson, vikarierande förlagschef och vd.

Hyrd rättigheter

Vi sitter i förlagets lokaler nära Mosebacke torg på Söders höjder i Stockholm. Inne i det lilla redaktionsrummet är väggarna klädda med välfyllda bokhyllor, pressmaterial och affischer. En av väggarna bär hela förlagets utgivning under 40 år.

– Här finns de fem första titlarna som gavs ut 1976, säger Karin Sjöberg och plockar ut två av dem, Ivar Lo-Johanssons Gärdfarihandlaren och Tove Ditlevsens Två som älskar varandra.

– Vissa perioder har det varit mycket arbetarskildringar och kvinnolitteratur och det har bland annat att göra med att förlaget från början var starkt präglad av folk- och arbetarrörelsen och kopplade ihop kultur med en tydlig bildningstanke.

En bok för alla har ingen utgivning av originaltitlar. Förlagets idé bygger på att förlaget lånar rättigheterna för en bok under en tid. Det ursprungliga bokförlaget beviljar En bok för alla en utgivningslicens som innebär utgivning av ett fastställt antal böcker.

– Det kan handla om en bok som förlaget sålt slut och vill låta vila i ett antal år. Vi frågar nästan enbart på böcker vi vet är slut i upplaga, och ibland säger förlaget nej och föreslår en annan titel, säger Karin Sjöberg.

– Det finns ett väldigt fint samarbete och en etablerad relation mellan En bok för alla och de verksamma, etablerade förlagen. De sympatiserar med vår grundtanke så vårt samarbete är ett vackert unikum som bygger på ett visst antal premisser, säger Marie Carlsson.

Folkbildande

När regeringen förverkligade förslaget om statsunderstödda pocketböcker, gick uppdraget till Stiftelsen Litteraturfrämjandet som bland annat bestod av fackföreningsrörelsen, lantbrukskooperationen och konsumentkooperationen. På så sätt fick man en direkt koppling ut till folket, och förlaget

En bok för alla hade en stark folkbildningsidé.

– Avsikten med böckerna var att stimulera till fortsatt läsning och böckerna valdes, och väljs fortfarande, i samråd med en referensgrupp bestående av kritiker, författare och bibliotekarier, säger Marie Carlsson.

När verksamheten var som störst hade förlaget ett tiotal anställda som, förutom bokutgivningen, drev läsfrämjande verksamhet. Bland annat i nära samarbete med studieförbund och fackförbund.

– Det fanns särskilda läsfrämjare som utbildade, inspirationskonferenser för fackliga ombud och böcker om hur man pratar om läsning. Så på så sätt gjorde En bok för alla en enorm insats, säger Karin Sjöberg.

Kioskvältare

Den 1 januari 2008 upphörde statsstödet till En bok för alla vilket innebar att både verksamhet och utgivning krympte. Bland annat övergick förlaget till att fokusera på utgivning av böcker för barn och unga, och ger numera i stort sett inte ut några vuxenböcker alls.

– Barn och unga är den viktigaste målgruppen och vi ger ut böcker som ska passa alla mellan noll och 18 år, säger Karin Sjöberg och berättar om de antologier som är de enda förlaget ger ut i originalproduktion. Antologier som också är läsfrämjande och har ett tillgänglighets syfte.

– De största av våra antologier har riktiga kioskvältaruppdrag och syftar bland annat till att visa skatten av svenska illustratörer och barnboksförfattare, berättar Marie Carlsson.

Läsfrämjande

En bok för alla har genom åren drivit och varit delaktiga i ett stort antal läsfrämjande projekt. Ett av de mer uppmärksammade och prisbelönta projekten är Läsa för integration. Projektet vänder sig till nyanlända barn, ungdomar och vuxna där En bok för alla ingår i en referensgrupp och sponsrar projektet med böcker och bistår med erfarenhet av läsfrämjande.

– Projektet startade på initiativ av kvinnosektionen i den Assyriska föreningen i Södertälje som också har utvecklat en högläsningssätt som inkluderar bokens text, berättande, improvisation och delaktighet, berättar Karin Sjöberg.

Ett annat projekt är Letterbox club där En bok för alla suttit med i arbetsgruppen och bland annat varit med att välja böcker till de bokpaket som regelbundet skickas till fosterhemsplacerade barn.

– Bokpaketet utan krav, betonar Karin Sjöberg. Vi kan göra väldigt mycket bara genom att stötta. Det behöver inte vara svårare än så.

– Det är samma arbetssätt som vi alltid haft. Vi utbildar genom att stödja olika projekt, tillägger Marie Carlsson.

Trots förändrade förutsättningar med besparingar och höjda bokpriser, menar både Marie Carlsson och Karin Sjöberg att ambitionen är densamma som förut. Förlaget En bok för alla ska ge ut kvalitetslitteratur till låga priser och verka läsfrämjande.

– Det finns fortfarande en total tilltro till att En bok för

Bildningstanke Marie Carlsson och Karin Sjöberg ser ljus på framtiden och försöker hela tiden ha öron och ögon öppna för att hjälpa till med det som behövs och fortsätta ge ut bra böcker.

alla är relevant i ett läsfrämjande perspektiv. Det handlar till stor del om att det finns ett stort engagemang av eldsjälarna som brinner för frågan. Det handlar om lust och det handlar om skönlitteratur. Och det ska inte vara komplicerat, inte svindyrt och ingen uppoffring, säger Marie Carlsson.

– Målgruppen är kanske en annan. Men det vi gör nu är lika aktuellt som för 40 år sedan. En bok för alla behövs fortfarande och vi är inte på väg bort, konstaterar Karin Sjöberg. ■

fakta

noll27

En bok för alla grundades 1976 med hjälp av statsstöd som en del av Litteraturfrämjandet.

1992 omvandlades förlaget till ett aktiebolag. Statsstödet upphörde 2007.

En bok för alla ger ut 25 titlar per år, till stor del återutgivning. Driver läsfrämjande arbete.

Ägs av Alfabet Media AB, föreningen En bok för alla vänner och Ordfront förlag.

Sångstund på Youtube

TEXT: HELEN ANDERSSON

Varje barn som föds i Västra Götalandsregionen får ett exemplar av En bok för alla antologi De små barnens bok. Sedan i höstas finns sånger och ramsor ur boken som filmer på Youtube.

– Vi tog ett nytt grepp för att fler ska kunna läsa boken och sjunga med i sångerna, säger Katarina Larson, projektledare och koordinatör på Kultur i Väst.

När Katarina Larson förra hösten fick i uppdrag av Kultur i Väst att titta på relationen mellan flerspråkighet och antologin De små barnens bok, började hon med att ta kontakt med Mammaforum i stadsdelen Bergsjön i Göteborg. Där träffas regelbundet mammor och några doulor och tillsammans med Katarina Larson tittade de på antologin.

– Det var en väldigt blandad grupp med både analfabeter och högt utbildade kvinnor, men alla var överens om att en antologi är ett svårare bokformat. Många har inte stött på formatet med blandningen av utdrag ur sagor, ramsor, bilder och sånger tidigare. För dem har en berättelse en början, ett mitt och ett slut, och antologiformatet gjorde dem förvirrade, säger Katarina Larson, som snart också förstod att Youtube är en stor och betydande informationskanal. Det är här många hämtar sin information och det är här man tillsammans med sina barn ibland tittar på svenska småbarns-sånger för att lära sig svenska.

– Jag blev väldigt överraskad att Youtube är en så stark och betydande kanal. Även de som inte kan läsa lär sig strategier för att hitta information där.

Sångstund på Youtube

Insikten om att många inte ens öppnade antologin, och insikten om Youtubes betydelse, gjorde att idén till filmade inslag på Youtube föddes. Katarina Larson tog kontakt med musikpedagogen Teresa Hedborg som bland annat är verksam på förskolorna i stadsdelen Hammarkullen i Göteborg.

– Det är inga tjugiga filmer utan filmer inspelade under en helt vanlig sångstund på förskolan där barn tillsammans med Teresa Hedborg sjunger och leker fram ramsor och sånger ur antologin. Tanken är att man liksom ska komma rakt in i sångstunden och att man ska känna sig hemma och kunna delta själv, säger Katarina Larson och berättar att alla sånger och ramsor är textade för att tittaren lättare ska kunna följa med. Och, fortsätter hon, när vi spelade upp filmerna på Mammaforum sjöng alla med direkt och tyckte att det var jättekul.

– För det framgick ju faktiskt inte heller någonstans tidigare, hur sångerna och ramsorna låter.

Bokmärken, presentkort och intervjuer

För att nå föräldrar följer det numera med ett bokmärke när antologin delas ut. På bokmärket finns information om filmerna på Youtube och med texten Sjung med, på sju olika språk.

– På vissa ställen delas antologin ut av BVC vid första hembesöket, men i vissa fall får föräldern ett presentkort på BVC som de ska ta med sig till biblioteket för att få antologin. På presentkortet finns också en enkel information om filmerna på samma sju språk, berättar Katarina Larson.

Målsättningen med filmerna på Youtube är att nå föräldrar som inte har svenska som sitt förstaspråk, eller som inte är så vana vid att läsa. För ytterligare inspiration finns också inspelade intervjuer om flerspråkighet med doulorna på Mammaforum. Och filmerna når ut.

– En av filmerna är sången Björnen sover. Den har redan mer än tusen visningar, säger Katarina Larson nöjt. ■

fakta

noll27

De små barnens bok på YouTube:
kulturivast.se/desmabarnsbok

Status quo för e-boken på biblioteken

TEXT OCH BILD: HELÉN ANDERSSON

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, har i uppdrag att under 2016–2019 arbeta för att folkbiblioteken i Sverige ska kunna erbjuda stor tillgång till e-böcker. Utredning pågår och förhoppningen är att det finns ett upphandlingsuppdrag till nytt ramavtal sommaren 2017.

Just nu tittar SKLs bolag Kommentus AB på hur upphandling och distribution av e-boken till biblioteken bäst ska ske. De tittar på olika möjligheter som upphandling direkt med förlag eller via distributör, och på möjligheten att göra en upphandling när det bara finns en leverantör.

– Om branschen ser att det finns en leverantör som förhandlar och gör upphandlingar för alla kommuner, kanske andra aktörer vaknar och också kommer igång. Det måste finnas ett samspel mellan bransch och inköpare och vi måste hitta en nivå som är rimlig för båda parter, säger Maria Jacobsson, handläggare SKL.

– SKL kommer förhoppningsvis kunna erbjuda kommunerna att via Kommentus att köpa in e-böcker via ett upphandlat ramavtal. Sedan väljer ju kommunen själv om de vill haka på eller göra en egen upphandling.

Brytningstid

Parallellt med SKL och Kommentus har arbetsgruppen runt nationella biblioteksstrategin ställt en fråga till Statskontoret via Kulturdepartementet om att det kanske är Kungliga Biblioteket, KB, som ska göra upphandlingar för bibliotekens räkning. En lösning SKL tycker skulle vara bra.

– Bara vi hittar en lösning är det bra och KB kan ta ett helhetsgrepp även när det gäller högskole- och universitets-

bibliotek, säger Maria Jacobsson som lovar att SKL trots detta inte kommer att släppa frågan, men att det kommer att ta lite tid innan Kommentus är färdig med sin utredning.

Ytterligare en faktor som kan komma att spela roll för e-boken på biblioteken är EU-kommissionens förslag att redan i år föreslå en sänkning av momsen på elektroniska publikationer. Vilket i Sverige skulle innebära en sänkning av momsen från 25 procent till sex procent på en e-bok.

– Vi är definitivt i en brytningstid och det finns olika utmaningar och många hinder på vägen. Dessutom är det ett område som utvecklas snabbt och det händer saker hela tiden, säger Maria Jacobsson som önskar sig engagemang och mod från biblioteken att våga testa olika vägar och nya grepp.

– Jag tror att digitaliseringen på biblioteken handlar om så mycket mer än om e-böcker, och förr eller senare kommer övergången. Risken finns då att det blir som med musiken, att en annan aktör tar bollen. Och vilken roll ska biblioteken spela då? ■

fakta

noll27

Under 2014–2015 slöt SKL en överenskommelse med sex bokförlag som innebar en prismodell för utlån av e-böcker på folkbiblioteken. Priset för utlån varierade mellan olika titlar där den genomsnittliga kostnaden per utlån blev cirka 20 kronor. Modellen provades fram till november 2015.

När fler lyssnar föds ny litteratur

TEXT: EVELINA WESTEREGREN

Ljudbokslyssnandet på digitala abonnemangstjänster har ökat med nära 117 procent. Förra året köpte företaget Storytel upp anrika Norstedts och nu produceras till och med litteratur direkt för ljud. Frågan är om utvecklingen innebär en större tillgång till litteraturen – eller om den förändrar den.

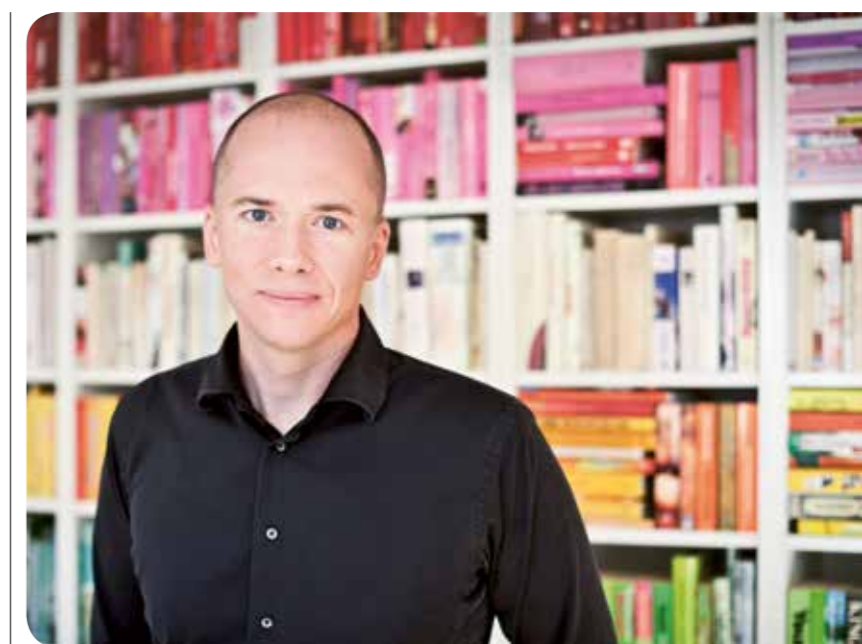
Virus är en dystopisk berättelse om när samhället drabbas av ett extremt kraftfullt virus som slår ut samhället inom några dagar. Endast ett fåtal människor överlever och de visar sig vara immuna. Berättelsen fokuserar på de här människorna och vad som händer, hur de agerar, säger Daniel Åberg.

Han är författare och journalist och håller just nu på att skriva på Virus, en ljudserie som produceras direkt för ljud. Tidigare har han skrivit vanliga fysiska böcker. De, precis som Virus, utspelar sig i Stockholms innerstad. Själv sitter han i ett snöigt Vittangi sju mil från Kiruna, när noll27 när honom på telefon.

Det är för företaget Storytel som Daniel Åberg skriver sin serie. Och han menar att det är en viss skillnad mot att skriva fysiska böcker.

– När de hörde av sig pratade de mycket om att det skulle vara rappt, dialogtätt, ett framåtutgående berättande. Jag får väl erkänna att jag hade jobbat så ganska mycket redan innan, säger han, men berättar att han ändå arbetat med att skala ner språket.

– Ja, jag har väl ändå försökt göra det lite mer renodlat. Men jag skulle inte säga att det har varit till någon nackdel,

Skriver för ljud Daniel Åberg är författare och har skrivit både fysiska böcker och direkt för ljudproduktion. Just nu skriver han på en ljudserie för Storytel. Foto: Sara Arnald.

det är inte så att jag har fördummat språket eller något sådant. Jag skulle snarare säga att jag har gjort det lite renare.

Vad är det då du väljer bort när du skriver för ljud?

– För mig handlade det om att det är ett mer långsamt tempo, där det kan vara dramatiskt i det lilla, men där det här kuggghjulstempot saknas. Att man låter saker ta tid på ett annat sätt, säger han.

Ljudböcker Anna Öqvist Ragnar, förläggare på Storytel, har varit med och tagit fram de nya ljudboksserierna. Foto: Elisabeth Ohlson Wallin.

Tv-serier som inspiration

Daniel Åbergs serie är en del av Storytel Original, ljudboksserier producerade direkt för ljud. De första lanserades under 2016 och i dag finns det ett tjugotal. Det handlar om spänningslitteratur, sci-fi, deckare och feelgood, så kallad genrelitteratur. Serierna är mer dramatiserade än andra ljudböcker och stort fokus har lagts på inläsningen. De är uppdelade i tio avsnitt, en timme långa och det är med inspiration av poddar och tv-serier som formatet tagits fram, berättar Anna Öqvist Ragnar, förläggare på Storytel.

– Formatet tvingar fram ett berättande som kanske inte är likadant som när man skriver en roman. Varje avsnitt är sitt eget universum. Inom det avsnittet finns en början ett mitt och ett slut, och det skapar ett tempo som man inte behöver förhålla sig till när man skriver en lång roman, säger hon.

Det är berättelser med ett rakt kronologiskt berättande och med färre huvudpersoner att hålla reda på som går bäst. När läsarna pendlar, går ut med hunden, eller tar en runda i joggingspåret samtidigt som de lyssnar på en bok, menar Anna Öqvist Ragnar att det kan vara svårt att hänga med i en allt för komplicerad berättelse.

– Om man lyssnar på böcker krävs det en annan koncentration om man ska följa med i en svårare roman. Då kan

man inte jogga samtidigt. Ofta väljer man de lite enklare böckerna när man lyssnar och läser hellre när man vill ha en tyngre roman. Det stämmer inte jämt, ibland kan det vara en tyngre roman, men då är den skriven på ett sätt som är väldigt lätt att hänga med i, säger hon.

Ni pratar om enklare litteratur, ett framåtlutat berättande. Men all litteratur passar inte in där. Vad händer med den?

– Jag tror att den kommer att fortsätta leva och frodas. När vi gjort undersökningar på Storytel säger folk att de läser mer sedan de började lyssna, att det snarare kan vara en väg in i berättelsen i vilken form man än får den, säger Anna Öqvist Ragnar.

– Det som kanske kommer att förändras är väl att man i början bestämmer att en viss bok kan bli en e-bok och en ljudbok, eller att den blir perfekt som inbunden och sedan ljudbok. Huvudsaken är att berättelsen kommer ut och möter sina läsare eller lyssnare, säger hon.

I Vittangi trivs Daniel Åberg just nu med att skriva för ljud. Om säsong tre av hans serie Virus går bra, kanske det till och med blir en del fyra. Och som författare är han inte orolig för utvecklingen.

– Så länge det inte påverkar den fysiska utgivningen, tror jag inte att det är någon fara. Så länge en författare inte ratas för att böckerna inte säljer som ljudböcker är det inget problem. Men idag ser jag inga tecken på att det skulle vara så. ■

fakta

noll27

Fler lyssnar digitalt:

Förra året ökade den ordinarie försäljningen av digitala ljudböcker med 22,8 procent. Försäljningen av antalet lyssnade digitala ljudböcker hos digitala abonnemangstjänster ökade med hela 116,8 procent.

Försäljningen av de fysiska ljudböckerna minskade med 31,7 procent.

Ljudböcker så som vi ser dem idag, har funnits sedan 1920-talet. Då var det ett initiativ som togs för att läsa in böcker för män som var hemvändande från första världskriget och fått en synnedsättning eller någon form av funktionsnedsättning.

Källa: Alexandra Borg samt rapporten Boken 2017 – marknaden, trender och analyser...

Ljudböcker kan öka tillgången till litteratur

TEXT: EVELINA WESTEREGREN

All läsning är bra läsning. Det säger litteraturforskaren Alexandra Borg, som menar att det ökade ljudbokslýsmandet kan vara en ingång till läsning och ett sätt att göra litteraturen mer tillgänglig.

– Jag tycker att all typ av litteraturkonsumtion är bra och jag kan inte riktigt förstå varför det överhuvudtaget skulle vara en fråga om att det skulle vara något negativt, säger hon.

Alexandra Borg är forskare och lektor i litteraturvetenskap vid Uppsala universitet, och har bland annat forskat om hur den nya digitala tekniken påverkar texten. Hon menar att begreppet bok är under omförhandling. Idag måste en bok inte vara fysisk, den kan vara digital, och där återfinns också ljudböckerna.

– Tidigare har många sett ner lite på ljudboken, just för att den använts främst av människor som haft någon form av funktionsnedsättning. Man kanske tänker att det är för de som inte orkar, eller kan läsa böcker. Men nu finns det ju så mycket nya tekniska möjligheter att det blir mer lättillgänglig litteratur och det är en nyckel, lättillgängligheten.

Det är också den tekniska utvecklingen, i samspel med människors behov, som gjort att ljudbokslýsmandet ökat så mycket just nu, tror Alexandra Borg.

– Idag pendlar vi allt mer, vi lever i en allt mer globa-

Ingång till läsning Alexandra Borg är forskare i litteraturvetenskap vid Uppsala universitet. Hon menar att ljudböcker kan vara en ingång till läsning. Foto: Urban Björstadius.

liserad värld. Men fortfarande är berättelser väldigt viktigt för människor, och litteratur är viktigt för människor. Men i och med att vi blir allt mer rörliga ställs det också krav på en litteratur som kan vara tillgänglig för den rörliga människan. Då tror jag att ljudboken kan fylla det behovet.

Hur påverkas litteraturen av de här nya sätten att läsa?

– Jag skulle säga att det egentligen inte får några konsekvenser för litteraturen. Det är väldigt svårt att dra några sådana slutsatser. Litteraturen som fenomen är ett extremt brett begrepp. Och det här med att man börjar skriva direkt för ljud, det kanske formar en särskild litteratur som är mer stämningsinriktad och försöker få fast läsaren. Man ser ju också att det är spänningslitteratur och bestsellers, det vi kallar genrelitteratur som går bäst på ljudbokssidorna. Och då också lite mindre komplicerad litteratur.

Ser du någon risk att mer lättsam litteratur tar över på bekostnad av mer komplicerad?

– Problemet idag är att det är en överutgivning. Det finns en så enorm utgivning av böcker att kvalitetslitteraturen på något sätt drunknar i den, eller blir marginaliserad. Å andra sidan ser jag bara positiva effekter av att människor läser ljudböcker och tar del av litteratur.

– Där kan man också hänvisa till forskning som visat att barn som får lyssna på ljudböcker uppvisar en större ordförståelse och att det också påverkar läsförståelsen av fysiska texter, jämfört med barn som inte lyssnat på ljudböcker.

I takt med att vi växer och utvecklas som människor menar Alexandra Borg att vårt läsintresse kan förändras och att viljan att ta del av svårare litteratur kan öka. Spänningslitteratur, och ljudböcker, kan vara en ingång till läsning och ett sätt att väcka läslusten. Hon menar också att det ökade ljudbokslyssnandet kan göra litteraturen mer tillgänglig för fler människor.

– Jag tror att det finns många grupper av läsare som inte är helt bekväma med att sitta och läsa en fysisk bok. Det kan vara ansträngande på olika sätt. Det kanske bara inte lämpar sig för alla att läsa fysiskt, däremot tror jag att alla människor har ett stort behov av berättelser för att orientera sig i sitt liv och få perspektiv på världen och sina egna livsvillkor. ■

noll27.se

Litteratur tillgänglig för alla barn

Äppelhyllan gör litteratur tillgänglig för alla barn och unga – hur man än läser. Nu är informations-sidorna för Äppelhyllan uppdaterade, nya handfasta tips har lagts till och dessutom finns en sprillans ny litteraturlista.

Läs mer på noll27.se!

Kort och gott

Nya biblioteksnamn i Danmark

Den första januari i år bildades Det Kongelige Bibliotek i Danmark. Det är Det Kongelige Bibliotek i Köpenhamn och Stadsbiblioteket i Aarhus som har gått samman.

Detta innebär att det är fem biblioteksväsen som blir ett. Förutom Det Kongelige bibliotek i Köpenhamn och Stadsbiblioteket i Aarhus, ingår även Roskilde Universitetsbibliotek, Danmarks konstabibliotek och Det Administrative Bibliotek.

Biblioteken kommer att heta Det Kgl. Bibliotek – Köpenhamn respektive Aarhus, de andra biblioteken kommer att få förledet Det Kgl. Bibliotek i namnet. Roskilde Universitets bibliotek behåller sitt namn.

Nya röster till talsyntes

Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, lanserar två nya röster till talsyntes. Tanken är att lyssningsupplevelsen ska bli bättre och att det ska bli enklare att vidareutveckla och underhålla rösterna.

Den nya rösten Ylva finns i appen Legimus, där hon läser upp dagstidningar. Den andra rösten är engelsk, har ett brittiskt uttal och heter William.

Både Ylva och William kommer att användas till att producera högskolelitteratur. De kommer också att uppdateras och förbättras kontinuerligt så att de till exempel klarar av uttalet i nya ord som dyker upp i nyhetsflödet.

Ny bibliotekslag i Finland

Den första januari i år fick Finland en ny bibliotekslag. Syftet är att den bland annat ska främja demokrati, yttrandefrihet och likvärdiga möjligheter till bildning och kultur, skriver Svensk biblioteks-förening.

Den nya lagen har 20 avsnitt, jämfört med tidigare tolv och är således mer detaljerad. Orsakerna till att den nya lagen togs fram handlar också om att synliggöra fler arbetsuppgifter på biblioteken. Det fanns också behov av att modernisera de regionala bibliotekens uppgifter och av att förtydliga att biblioteken är avgiftsfria.

Noll27 kommer att rapportera mer om bibliotekslaget i Finland längre fram i år.

Västsvensk litteratur i fokus

TEXT: HELÉN ANDERSSON

Ett nytt projekt ska under året sondera, digitalisera och introducera äldre västsvensk litteratur för en större publik.

– Projektet har ett läsfrämjande syfte där vi vill lyfta fram västsvensk litteratur, säger Dick Claésson, ansvarig redaktör på Litteraturbanken.

Inledningsvis kommer de tre västsvenska författarna Erik Andersson, Lilian Perme och Gunnar D Hansson att sondera den äldre litteraturen i Västergötland, Dalsland och Bohuslän, för att sedan skriva varsin längre essä kring valda författare, litterära verk, litterära miljöer eller liknande.

– Tanken är att presentera litteraturen och sätta den i ett litterärt sammanhang för en bred läsekrets, säger Dick Claésson och beskriver en litterär resa med tydlig koppling till landskapet.

– Essäerna kan innehålla material av, eller om, såväl okända som mer kända författare som till exempel var Birger Sjöberg satt och skrev Fridas bok, om Linnés resor genom landskapet, eller vad August Strindberg skrivit om Kinnekulle.

Digital karta

Författarnas essäer kommer så småningom att publiceras på en offentlig webbplats där de verk de utgått från också kommer att finnas i sin helhet i digitaliserad form. Förhoppning-

en är också att det ska finnas en digital karta över Västsverige där omnämnda platser är utmärkta.

– Du ska kunna peka på kartan och få veta på vilket sätt platsen är litterär, säger Dick Claésson.

Projektet är ett samarbete mellan Litteraturbanken och Kultur i Väst där Gunnar Südow, konsulent skönlitteratur på Kultur i Väst, ser projektet ur ett folkbildande perspektiv. Han hoppas att nya upptäckter av glömda skönlitterära författare kommer att visa på en bredd och ett djup som också kommer att inspirera bibliotekarier att jobba med materialet.

– Det finns en enorm utvecklingspotential i en digital karta och jag ser en framtid med både virtuella som verkliga vandringar och resor i litterära miljöer. ■

Talböcker över gränserna

TEXT: HELÉN ANDERSSON

Sverige har en av världens högsta servicenivå när det gäller talboksutlåning för personer med läsnedsättning. En verksamhet baserad på undantagsparagraf 17 i upphovsrättslagen och genom Marrakeshfördraget.

Marrakeshfördraget ska underlätta gränsöverskridande utbyte av till exempel talböcker till personer med läsnedsättning och fördraget antogs i juni 2013 av en diplomatisk konferens i Marocko. Inom mindre än ett år hade 60 länder undertecknat avtalet, vilket betyder att man har som avsikt att ratificera fördraget. Det beslutades också att fördraget skulle träda i kraft den 30 september 2016.

EU

Under 2014 undertecknades fördraget av länderna inom EU, däribland Sverige, men trots det har inget land ratificerat det. EU-parlamentet har gett sitt stöd och väntar på att ministerrådet ska godkänna ett förslag om hur det ska göras.

– Det handlar om frågan om kommissionen har befogenhet att ratificera för alla EU-länder, eller om varje land ska ratificera var för sig, säger Jesper Klein, innovationschef på Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, och styrelseordförande för internationella Daisy-konsortiet.

Distribution av tillgängligt material över nationsgränserna kräver att både avsändar- och mottagarland har ratificerat fördraget. Den europeiska ratificeringen har därför stor betydelse eftersom engelska, franska, spanska och portugisiska

är exempel på språk som talas av miljontals personer med läsnedsättning.

– Om Marrakechfördraget skrivs under och blir en verklighet inom unionen så får det konsekvenser också för människor världen över. Varje land behöver inte producera en egen version av en bok utan till exempel en synskadad person i fransktalande Senegal kan få samma möjlighet att ta del av information, kunskap och litteratur som en fransktalande person i Frankrike. Och vice versa, säger Jesper Klein.

Stopp

I början av januari 2017 var frågan om ratificering uppe i EU-kommissionen, men inget beslut fattades.

– Tyvärr är det vissa länder som krånglar. Jag tror det handlar om olika syn på rättighetsinnehavarnas, förlagens och författarnas rättigheter. Men internationella samarbetsorgan känner sig just nu ganska besvikna på att ratificeringen fastnat i EU. Det ser ju ut som att EU avfärdar hela den här fantastiska idén om att det ska finnas undantagsparagrafer i hela världen, säger Jesper Klein. ■

fakta

noll27

Bland de 20 första länder som ratificerade fördraget finns nästan alla länder i Latinamerika samt Tunisien, Mali, Liberia och Botswana i Afrika. Bland länderna i Asien finns Indien, Mongoliet och både Syd- och Nordkorea.

Serbien

TEXT OCH BILD: JOAKIM RÅDSTRÖM

Stereotyper inom litteraturen riskerar att bli allt vanligare i takt med att bland annat främlingsfientlighet och förlegade könsroller på nytt vinner mark. Sverigekapitlet av internationella organisationen IBBY och förlaget OLIKA har samarbetat med aktörer i Serbien för att kväva fördomarna i sin linda.

Bokprojekt bekämpar fördomar

TEXT OCH BILD: JOAKIM RÅDSTRÖM

Ett av Belgrads verkliga smultronställen är tehuset Apropos i Belgrads gamla stadskärna. Här kan besökare låta timmarna vandra bland massor av nya och klassiska volymer av böcker på både serbiska och engelska, antingen enbart för läsning på plats eller för att köpa dem. Dessutom stryker katter runt bland besökarna, små pälsklädda vänner som har gjort det mysiga caféet till sitt.

Det är Aleksandar Gubaš som tagit mig med hit, och det är han som leder den lilla serbiska organisationen med det uppförande namnet OPA, Organization for Promoting Activism, eller Organisationen som ska främja aktivism. OPA hade märkt att kvinnliga huvudpersoner i serbiska böcker alltmer kommit att beskrivas enligt gamla förlegade könsideal som passiva och prinsessliknande, i kontrast till rådiga, starka manskaraktärer. Och redan våren 2014 kontaktade organisationen den svenska sektionen av internationella organisationen IBBY för att föreslå ett samarbete.

– Vi hittade dem över Google, förklarar Aleksandar Gubaš efter en klunk lapsang souchong. För vi var på väg att ansöka om stöd från Svenska institutet, och då behövde vi ha en partner i Sverige.

Gemensamma läsoplevelser

Att just Sverige kontaktades berodde på att vårt land av många ses som ett föredöme ifråga om att främja moderna ideal inom exempelvis litteraturen. Och även IBBY såg fördelar med ett samarbete.

– Det intressanta med det serbiska projektet för oss var kanske framför allt tanken att låta skolungdomar från två olika länder läsa samma böcker och sedan diskutera dem

utifrån värderingar och omvärldssyn, säger Mats Wänblad, tidigare ordförande för IBBY i Sverige.

För även IBBY hade noterat att en tillbakagång skett i Serbien och beskriver situationen på sin hemsida som en mer traditionell syn på könsroller, eller ”ett nygammalt machoi-deal”. Och genom en grund i gemensamma läsoplevelser var tanken att projektet skulle kunna öppna för en dialog hos ungdomarna om olika könsroller och deras inverkan. Grupper med tonåringar i Sverige och Serbien skulle läsa böcker från varandras länder och därefter genom diskussion lära sig normkritik och att ”gräva under ytan” i boktexterna.

Idén låg också helt rätt i tiden och IBBY-OPA-teamet fick pengar till ett förprojekt från Svenska institutet. En delegation från Serbien kom till Sverige i början av hösten

fakta

noll27

IBBY, International Board on Books for Young People, är en världsomspännande, ideell förening som stödjer spridning av god barn- och ungdomslitteratur.

Målsättningen är att bygga broar mellan människor och länder.

Nationella IBBY-sektioner finns i mer än 70 länder i världen. IBBY Sverige arbetar för att sprida kännedom om svensk barnlitteratur utomlands och introducera utländsk barnlitteratur i Sverige.

Källa: ibby.se

Läsprojekt Aleksandar Gubaš har rest runt i Serbien och haft läsgrupper med ungdomar vilket bland annat har lett fram till en kanon på 14 böcker för ungdomar.

– Det vi bidrog med var att komma med en normkritisk grund i läsningen, så att samtidigt som ungdomarna skulle dela en läsoplevelse skulle de ges möjlighet att diskutera normer, berättar Karin Salmson, förläggare och redaktör på det svenska barnboks-förlaget OLIKA.

2014 och fick bland annat möta Svenska barnboks-institutet, biblioteket TioTretton på Kulturhuset i Stockholm, Kultur i Västs barnboks-konsulent Katarina Dorbell, förläggare och författare. Senare samma höst reste ett svenskt team ned till Serbien för ytterligare möten och för att diskutera hur man skulle kunna lyfta nya förebilder inom barn- och ungdomslitteraturen.

Även i Serbien var besöksprogrammet digert. Bland annat besökte IBBY-delegationen ett barnbibliotek, som trots endast två anställda höll öppet tolv timmar om dagen sex dagar i veckan, och dessutom arrangerade flera läsförmedlande projekt.

Engagemanget i Serbien imponerade på svenskarna vid många tillfällen. Då det till exempel inte finns någon motsvarighet till svenska offentliga institutioner som Barnboks-institutet eller Internationella biblioteket satsar istället privata organisationer och eldsjälar i Serbien tid och energi för att främja läsande och spridning av barnböcker.

Trots de lovande inledande besöken blev det ändå inget långsiktigt läsutbytesprojekt mellan Serbien och Sverige.

– Nej, tyvärr lades projektet ned efter förstudien och studiebesök från båda håll då vi inte lyckades få fortsatt finansiering, säger Mats Wänblad.

Positiv effekt

Men det kreativa utbytet gav stora positiva följdverkningar i annan form istället, om än inte i regi av IBBY. Med i förprojektet var nämligen också Karin Salmson, förläggare och redaktör på det svenska barnboks-förlaget OLIKA.

– Det vi bidrog med var att komma med en normkritisk grund i läsningen, så att samtidigt som ungdomarna skulle

delat en läsoplevelse skulle de ges möjlighet att diskutera normer, berättar Karin Salmson.

Karin Salmson lyfter som en viktig och positiv upplevelse att OLIKA och IBBY fick träffa serbiska organisationer som arbetade med normdiskussioner utifrån brännande parametrar på Balkan som till exempel etnicitet.

– För vår del ledde det dels till kontakter med Serbien som gjorde att vi åkte tillbaka och hade en föreläsning för kulturutövare, dels att vi fick kontakt med ett förlag som nu har gett ut vår bok Ge ditt barn 100 möjligheter istället för 2 – om genuskrux och genusfällor i vardagen, på serbiska.

Boken, av författarna Kristina Henkel och Marie Tomcic, handlar om genus och barnuppfostran, och har tidigare även kommit ut på svenska. Karin Salmson menar att det är en unik bok även i Sverige.

– Det är en ganska långtgående bok ifråga om hur man ser på genus så det är roligt att den kommer ut, kommenterar hon.

Läsgrupper

Åter till Belgrad och tehuset Apropos. En katt jamar uppförande mot en av bokhandlarna, som genast ordnar med lite tonfisk på ett fat. Ute blåser iskalla decembervindar längs Belgrads gator, och det känns som ett stort privilegium att sitta inne med katterna och Aleksandar Gubaš och diskutera hans olika idéer.

– Fast vi inte fick stöd från Svenska institutet en andra gång satte vi ihop grupper här i Belgrad utan finansiering och har fortsatt att arbeta med dem, säger han.

Serbiens kulturministerium bidrog med blygsamma 600 euro för att täcka resutgifter för OPA-teamet för att åka till

fem olika serbiska städer och organisera bokpresentationer för ungdomar i lokala bibliotek.

– Några förlag gav oss böcker gratis så att barn skulle kunna läsa och diskutera dem. Vi fick också något litet stöd från en kedja av stormarknader, som gav oss juice och keksor som snacks till våra workshops.

Kanon

Läsprojektet med läsgrupper och bokpresentationer ledde till en sorts lista, eller kanon, på 14 böcker för ungdomar. Alla utifrån läsgruppernas egna önskemål och diskussioner. Många av böckerna handlar om genusfrågor, frågor kring sexuell identitet och andra frågor som är viktiga i den åldern och på listan finns bland annat Stephen Chboskys filmatiserade coming-of-age-novell Wallflower, svenska Emma Granholms Sjutton år och skitsnygg och John Boynes tragiska Pojken i randig pyjamas.

– Listan skulle bestå av böcker för unga vuxna, nyare produktioner, böcker publicerade i Serbien de senaste fem-sex åren, och de skulle vara favoriter hos gruppmedlemmarna, säger Aleksandar Gubaš.

Läsfrämjande

För att få fler unga att vilja läsa har det primära syftet med listan varit att ungdomarna själva skulle få välja titlarna. För, säger Aleksandar Gubaš, deras undersökningar visar att högstadiungdomar inte läser särskilt mycket.

– De föredrar andra sätt att tillbringa sin fritid på, särskilt nu när det finns en massa rivaliserande medier.

Trots detta känner sig Aleksandar Gubaš optimistisk inför framtiden. Han tror att barn och unga kommer att läsa fler och bättre böcker framöver.

– Saker och ting kommer att förändras, säger han. Vid en bokmessa jag nyligen deltog på sålde jag till exempel en bok var fjärde minut.

Och OPAs och IBBYs litteraturfrämjande och normkritiska arbete fortsätter på bred front. På Balkan likaväl som i Skandinavien. ■

Följ noll27 på
Facebook

Dags att nominera läsambassadör

I höst kommer en ny läsambassadör att tillträda sitt uppdrag och fram till den första april går det att nominera personer till posten, skriver Kulturrådet.

Det var 2010 som Kulturrådet beslutade att inrätta en läsambassadör, med syftet att främja läsandet och att ge alla oavsett bakgrund, lika möjligheter att nå litteraturen.

Uppdraget är tvåårigt och de tidigare ambassadörerna har varit Johan Unenge, Johanna Lindbäck, och nuvarande Anne-Marie Körling. Vem det blir som efterträder henne, avslöjas på Bok- och biblioteksmässan i Göteborg i september.

Ny lättläst bok om migration

Boken Byta land, som ges ut på LL-förlaget tar upp aktuella frågor om migration och om varför människor rör sig över landsgränser, skriver myndigheten för tillgängliga medier, MTM.

Det är samhällsanalytikern Carlos Rojas som skrivit boken. Han har länge arbetat med migrationsfrågor, bland annat med tidningen Gringo. Tanken med boken är ge faktabaserad information och därmed också kunna göra frågan tillgänglig för personer med lässvårigheter.

Ny utbildning inom biblioterapi

En ny utbildningsutbildning inom biblioterapi startar i höst vid Ersta Sköndal Bräcke Högskola. Kursen heter Det biblioterapeutiska arbetssättet: Grundläggande utbildning i biblioterapins teori och metod och den andra kursen heter Det biblioterapeutiska arbetssättet. Målgruppen är bland andra bibliotekarier, lärare, psykologer och terapeuter.

Lattlast.se finns inte längre

Nu har sidan lattlast.se upphört att gälla. Om du skriver in sidan i din webbläsare kommer du nu direkt till myndigheten för tillgängliga medier, MTMs, webbsida istället.

Där har myndigheten samlat materialet från den gamla webbsidan och där finns också länkar till LL-förlaget och tidningen 8 sidor.

Internationella biblioteket i hetluften

TEXT OCH BILD: HELEN ANDERSSON

Under några veckor i början av året diskuterades Internationella bibliotekets framtid både i press och på sociala medier. Internationella biblioteket ska integreras i Stockholms stadsbibliotek och den öppna verksamheten ska upphöra.

På Internationella biblioteket, IB, finns idag en samling av böcker och musik på mer än 100 språk och bland personalen finns det stor kunskap på många språk. Biblioteket är ett öppet bibliotek i Stockholms stad, men också en kompetens- och medieresurs för hela landet.

Noll27 har ställt några frågor till Margaretha Lindh, chef på IB.

Inköpsrutinerna av litteratur från andra länder ska ändras. Hur kommer det att bli?

På stadens uppdrag kommer inköpsrutinerna att ändras så att inköpen går via den samordnande inköpsgruppen på Stockholms stadsbibliotek där också medarbetare från IB ingår. Rutiner håller just nu på att arbetas fram.

Hur säkras kvaliteten?

Att inköp på mediebudgeten används på ett sätt så att den följer lagen om offentlig upphandling är grundläggande. Och kunskapen som finns hos alla inblandade säkras kvaliteten på utbudet. Vidare kommer Stockholms stad att påbörja en ny litteraturupphandling under 2017 och i det arbetet är

kravställning och kvalitetssäkring av inköp av litteratur från andra språkområden en central uppgift.

Regionbibliotek Stockholm har fått utökad anslag och ett utökad konsultativt uppdrag kring mångspråkig biblioteksverksamhet. Kommer de att ta över samtliga konsultativa uppdrag som IB tidigare haft kring mångspråkig biblioteksverksamhet?

Regionbibliotek Stockholm har fått ett utökad uppdrag av Stockholms läns landsting och övertar därmed det regionala, konsultativa uppdraget från IB. Regionbiblioteket har precis anställt tre utvecklingsledare för att jobba med uppdraget. Hur det kommer att utformas kommer att klarna under kommande månader nu när den nya chefen för Regionbiblioteket, Malin Ögland, sedan den 6 februari är på plats.

Det ligger inom IBs statliga uppdrag från Kungliga biblioteket, KB, att jobba konsultativt och stödjande mot folkbiblioteken i övriga landet.

IBs lånecentral har till uppgift att komplettera Sveriges folkbibliotek med litteratur och dokument på andra språk än svenska, danska, norska, engelska, tyska, franska och de nationella minoritetsspråken. Hur blir det med det?

Internationella biblioteket har ett statligt uppdrag från KB att verka som både ett nationellt kompetenscenter och som lånecentral. Nuvarande överenskommelse för Internationella biblioteket gäller för åren 2016–2018 och integreringen berör inte den statliga lånecentralen. ■

Med skönlitteratur för en bättre hälsa

TEXT: ELISABETH EKSTRÖM

BILD: EMMA ZETTERLUND

Cecilia Pettersson är litteraturforskaren som fastnade för biblioterapi medan hon skrev sin avhandling. Hon har nyss avslutat två studier om läsning av skönlitteratur som behandlingsmetod vid psykisk ohälsa och snart inleder hon nästa projekt om biblioterapi.

– Det är spännande med empiriska studier inom litteraturvetenskap genom något så konkret som att prata med folk som har läst, säger Cecilia Pettersson.

Biblioterapi är en behandlingsmetod där man läser böcker för att må bättre psykiskt. Ofta läser man skönlitteratur, men även facklitteratur och självhjälpsböcker kan vara en del i behandlingen. Läsningen sker på egen hand och ibland samlas personer i en läsecirkel med en samtalsledare som kan vara en bibliotekarie eller en biblioterapeut.

– För mig är det viktigt att biblioterapi får vara ett brett begrepp och att man inte snävar ner det till att se det som en variant av psykoterapi, säger Cecilia Pettersson, fil dr vid Institutionen för litteratur, idéhistoria och religion på Göteborgs universitet.

Skönlitteratur vid sjukskrivning

I den tvärvetenskapliga studien ”Kvinnors erfarenhet av skönlitterär läsning under tiden som sjukskriven” har Cecilia Pettersson och Lena Mårtensson, arbetsterapeut och fil dr vid Institutionen för neurovetenskap och fysiologi/arbetsterapi vid Göteborgs universitet och Sahlgrenska akademien,

intervjuat kvinnor som läst skönlitteratur under sin tid som sjukskrivna. Här har kvinnorna på egen hand läst främst romaner, dikter och självbiografier.

– Det enda man kan säga generellt om böckerna är att den författare som återkom mest var Bodil Malmsten, säger Cecilia Pettersson. Framför allt hennes romaner och självbiografier, inte hennes dikter.

Få av deltagarna valde att läsa självhjälpslitteratur, de upplevde de rådgivande böckerna som tvingande och att de snarast gav en motsatt effekt och fick dem att må sämre. Med skönlitteratur å andra sidan kunde de själva välja förhållningssätt.

– Flera upplevde självhjälpslitteraturen som ett arbete där man skulle prestera istället för att få läsa en berättelse som

fakta

noll27

Biblioterapeutiska tillvägagångssätt kan delas upp i två metoder.

1. Läs biblioterapi. Här läser man själv hemma och har kontakt med en terapeut eller biblioterapeut som hjälper till med att välja litteratur och som man har avstämningar med under behandlingen.
2. Interaktiv biblioterapi. Här deltar man i en läsecirkel med en cirkelledare, ofta en biblioterapeut, psykoterapeut eller bibliotekarie. Med den här metoden måste man också väga in vad den sociala samvaron och samtalen kan göra.

inte nödvändigtvis sa gör si, säger Cecilia Pettersson.

Kvinnorna i studien läste många olika slags böcker inom flera genrer, både tyngre litteratur och sådant som brukar klassas som populärlitteratur. De var alla vana läsare sedan tidigare och gemensamt för dem var att de förändrade sin läsning när de blev sjuka. I de flesta fall övergick de till att läsa den litteratur de brukade läsa när de mätte bättre igen.

– Det som var viktigt för kvinnorna var att det skulle vara litteratur som inte var för språkligt komplicerad, det fungerade oftast inte att läsa litteratur som ställde för höga krav på dem på ett språkligt plan, det skulle vara litteratur som var lätt att läsa, som flöt, som inte var för omständlig, säger Cecilia Pettersson.

En av kvinnorna i studien sorterade till exempel bort alla böcker hon blev stressad av.

– Det var viktigt att man valde litteratur och läste av lust, säger Cecilia Pettersson och poängterar att lustläsningen var avgörande, att man valde vad man kände för i stunden, ett individuellt och tillfälligt val.

Läsecirkel med samtalsledare

I en annan studie följde Cecilia Pettersson deltagarna i en läsecirkel hos Folkuniversitetet. Cirkeln hade inte något uttalat biblioterapeutiskt syfte, men målgruppen och sammanhanget passade ändå in med hennes forskningsområde. Här möttes deltagarna, som alla var långtidssjukskrivna, en gång i veckan med en samtalsledare som hade valt litteratur. I den här studien ställde Cecilia Pettersson mer systematiskt frågor om hur läsningen påverkar det psykiska välbefinnandet och frågor om läsningen har positiva bieffekter. Till exempel om den kan få personen att orka någonting hen inte klarat annars, som en del av hälsoaspekten eller upplevelsen av att må bättre. Cecilia Pettersson använde sig av både enkäter och djupintervjuer.

– I intervjuerna blev det väldigt tydligt att personerna som deltog i cirkeln mätte bättre efter att de hade varit på cirkeln, på eftermiddagen och dagen efter, säger hon. Just på det sociala planet fanns det positiva bieffekter, det fördjupar bilden av vad litteratur kan göra och innebära.

Läsning hjälper till

Blev då deltagarna i de båda studierna då friska(re) av att läsa? Svaret, menar Cecilia Pettersson, är att det beror på hur man menar, men läsningen får i många fall läsaren att känna sig bättre.

– En av kvinnorna i den första studien berättade att hon kunde slappna av när hon kunde läsa och då försvann också den smärta hon hade. På något sätt innebar läsningen avslappning som i sin tur lindrade smärtan rent fysiskt.

Andra personer i studien med träffar i en läsecirkel berättade att de till exempel klarade av vardagssysslor som att

Ny forskning Cecilia Pettersson börjar i sommar med en ny studie inom forskningsprojektet Mamma hur som helst. Projektet är tvärvetenskapligt och det övergripande temat är moderskap. Cecilia Pettersson ska göra en biblioterapistudie med mammor som har drabbats av förlösningssjukdom för att se om biblioterapi kan vara en väg till återhämtning.

städa eller ringa ett telefonsamtal efter gruppsamtalen.

– Avkopplingen och lustläsningen hade en väldigt positiv effekt även om den kanske inte var så psykoterapeutiskt djupgående hela tiden. Det beror på vad man vill åt.

Biblioterapeutiska cirklar

Cecilia får ofta frågan om vilken bok man ska läsa för att bli frisk, eller i alla fall må bättre.

– Jag är väldigt noga med att det inte går att säga. Det är väldigt individuellt vad som fungerar för var och en. Och, fortsätter hon, om man vill starta en biblioterapeutisk bokcirkel måste man vara noggrann med att tänka på vad det är för kategori av människor man har att göra med. Vad har de för möjligheter och svårigheter? Symptom och sjukdomar? Och i valet av litteratur, måste man väga dem mot varandra. Bibliotekarierna har en viktig roll och biblioteket är ett bra sammanhang, vissa människor vill kanske inte gå till en psykolog och gå i terapi och då kan ett bibliotek vara ett öppnare sammanhang. ■

Meröppet kräver omsorg från låntagarna

TEXT OCH BILD: EVELINA WESTERGREN

Allt fler bibliotek har i dag öppet för låntagare på obemannade tider. Det innebär en större flexibilitet och tillgång till biblioteket för låntagarna, men också en oro för neddragningar, för att bibliotekariernas yrkesroll förändras, och för stök i lokalerna. Noll27 har gjort nedslag på ett par meröppna bibliotek i Västergötland.

Och så kan du komma in i biblioteket mellan klockan 6 och klockan 21, även om vi inte är här, säger bibliotekarien Andreas Brage, till Erma Rodas vid utlåningsdisken på Älvängens bibliotek. Det är första gången hon är här. Erma Rodas studerar svenska som andraspråk och letar efter en bok till en skoluppgift.

– Jag skaffade lånekort just nu, jag har inte varit här tidigare. Men vi fick en uppgift från skolan, därför gick jag hit. Det är verkligen bra att man kan komma hit och läsa och studera när det passar, det är lugnt här. Och jag gillar böcker, säger hon och letar vidare bland hyllorna.

Fler använder meröppet

Erma Rodas är inte ensam om att uppskatta möjligheten att kunna använda sig av bibliotekets tjänster utanför de ordinarie öppettiderna. Enligt Eva Bünger, bibliotekschef i Ale kommun, är det fler och fler som loggar in på meröppet på kommunens tre meröppna filialbibliotek, inklusive Älvängens bibliotek. Dessutom ökar reservationerna på böcker, och transportererna mellan de olika biblioteken blir fler.

– Folk tycker att det är jättebra, lokalen står inte tom, folk kan komma in när de vill, även när vi inte är här. Vi såg till och med att folk varit här på julafton. Vi har gett tillbaka biblioteket till låntagarna, säger Sophie Nenonen, bibliotekarie på Älvängens bibliotek.

Det nya folkbiblioteket i Älvängen öppnade i mars 2016 och delar byggnad med Resecentrum, precis vid pendeltågsstationen. Genom glasväggarna, med bilder av Ivar Arosenius bok Kattresan, syns väntsalen. På insidan

plockar Sophie Nenonen med böckerna i barnbokshörnan. Här ordnas det till exempel bebismys och det finns planer på att starta en bokklubb för barn.

Skoluppgift Erma Rodas studerar svenska som andraspråk och letar efter en bok att skriva om i en skoluppgift. Att biblioteket har meröppet tycker hon är positivt. Då kan hon komma hit och läsa och studera när det passar henne.

– Nu kan låntagarna låna och hämta reservationer själva. Det betyder att vi får hitta nya idéer och kan jobba mer med arrangemang och andra saker för att få hit folk, säger Sophie Nenonen.

Blir allt vanligare

Enligt den senaste biblioteksstatistiken från 2015 hade 53 kommuner i landet meröppna bibliotek. Den siffran har dock ökat, säger Cecilia Ranemo, utredare på Kungliga Biblioteket.

– Meröppet tenderar att bli vanligare och vanligare och att man använder det för att kunna behålla viss service till besökarna. Men eftersom det inte finns någon personal missar man hälften av vad man ska kunna få på ett besök. Det blir inte fullvärdigt. Samtidigt är det bättre än att biblioteket stängs, säger hon, men menar att det också är viktigt att värna de bemannade öppettiderna.

– Alla kommuner som skaffar sig meröppet tycker att de är fiffiga för att det ökar tillgången till biblioteket. Men om man samtidigt drar ner på annat blir det en olycklig utveckling, säger hon.

Sophie Nenonen på Älvängens bibliotek är dock inte orolig för att meröppet skulle innebära en neddragning av biblioteksverksamheten.

– I början trodde folk här att det skulle bli så. Vissa låntagare kommer bara hit när vi är här, andra kommer när

vi inte är det. Nu har vi öppnat upp för båda alternativen. Yrkesrollen förändras och många kanske känner en känsla av att man inte behövs. Men så är det ju inte, det kommer alltid att behövas någon som känner samlingarna, och vi har ju kompetensen, säger hon.

Hon har inte heller märkt av att meröppet skulle orsaka mer stök på biblioteket.

– Vi ligger bredvid Resecentrum och där inne är det lite stökigt, men det kommer inte in till oss. Någon gång har det väl varit något, men inte så mycket. Vi har märkt att folk är väldigt måna om biblioteket. De tar ansvar för det, ser det som sitt bibliotek och rapporterar in till oss om det varit något.

Meröppet fick begränsas

I grannkommunen Alingsås slingrar sig Lillån genom centrum. Ett stenkast bort från järnvägsstationen, invid Åmanska parken och granne med Lilla torget, ligger Alingsås Kulturhus. Här finns bland annat huvudbiblioteket och konsthallen. Med undantag för ett uppehåll för ombyggnation har biblioteket haft meröppet sedan 2013. Låntagarna med meröppetkort har även kunnat komma in i konsthallen. Men inte nu längre.

– Vi har haft skadegörelse på ett konstverk i konsthallen, så vi har varit tvungna att undanta den från meröppet. Vi har möjlighet att avgränsa den, så det är vad vi har gjort.

Populärt besök Rasmus Rehdin är på besök på Älvängens bibliotek tillsammans med sin bror Oliver och mamma Lotta. Det går inte att ta miste på entusiasmen över alla böcker.

Biblioteket är meröppet som vanligt, säger Johan Edgren, kulturhuschef för biblioteket i Alingsås.

– Det känns jättetråkigt, det är ju inget vi vill. Vår ambition är att utställningarna ska kunna vara meröppna i framtiden. Men det är en säkerhetsfråga och försäkringsbolagen ställer också krav, säger han.

Johan Edgren menar dock att det är problematiskt att meröppet förknippas med stökigheter. Det handlar snarare om ett samhällsproblem som avspeglar sig även på biblioteken, oavsett om de är meröppna eller inte. Till skillnad från Älvängen som har knappt 5 000 invånare, har Alingsås stad en befolkning på drygt 26 000 invånare. Det kan också påverka situationen, tror Johan Edgren.

– Vi är ett av de få huvudbibliotek som har meröppet. De flesta har det på filialerna och där är det mycket starkare social kontroll. I vår filial i Sollebrunn har vi till exempel inte några ordningsproblem alls. Det har att göra med den problematik som finns i större orter, säger han och menar att på ett mindre ställe kanske man också känner större ansvar.

– Men samtidigt hade vi inga problem med meröppet innan vi stängde för ombyggnationen här i Alingsås. Så det har hänt något.

Vuxennärvaro kan skapa trygghet

Efter skadegörelsen har han försökt att analysera vad det är som lett fram till den.

– Vi har verkligen jobbat för att få hit ungdomar, och lyckats bra med det. Men det finns en baksida med den riktade verksamheten vi har mot målgruppen, och det är att det också lockar ungdomar som kanske har andra syften, säger han.

Nu arbetar biblioteket med att hitta lösningar för att få det lugnare på Kulturhuset. De samarbetar med olika föreningar som kan vistas i lokalerna på meröppetider, och hoppas att fler vuxna på biblioteket kan skapa en trygg miljö, och dessutom fungera som förebilder i hur man kan ta del av kulturen. Det finns också en politisk ambition i Alingsås att fortsätta med meröppet.

Läntagarnas bibliotek Sophie Nenonen är bibliotekarie på Älvängens bibliotek. Hon menar att meröppet har gett tillbaka biblioteket till läntagarna.

– Politikerna har fått signaler om att det är stökigt, men de är tydligen med att de vill att vi ska hitta lösningar och att vi ska fortsätta med meröppet. De tycker att det är viktigt, säger Johan Edgren, och berättar att det redan nu finns planer på att meröppna ytterligare ett filialbibliotek.

Han berättar om de många positiva reaktioner som de meröppna biblioteken har väckt och poängterar att det också är ett sätt att erbjuda en service som en del annars kanske hade gått miste om. Dessutom kan biblioteket, både med utbud och lokaler, fortsätta vara en viktig del i det offentliga rummet.

– Vi vill gärna att kulturhuset och biblioteket ska vara en mötesplats, också under meröppet, säger Johan Edgren. ■

Blickar nyfiket mot framtiden

TEXT OCH BILD: HELÉN ANDERSSON

Hans titel är Generaldirektör. En titel han själv tycker känns gammalmodig och sällan använder.

– Jag är ju myndighetschef, säger Magnus Larsson, myndighetschef för Myndigheten för tillgängliga medier, MTM.

Trots att det gått knappt sex månader sedan Magnus Larsson började sitt nya jobb som chef för MTM, visar han hemvant runt på myndigheten och hälsar bekant på alla medarbetare. Han är stolt över kontoret och berättar om detaljer som färgsättningar och golvmaterial. Så småningom kommer vi till det kontorsrum han tilldelades när han började sitt jobb, ett rum som nu står tomt eftersom han föredrar att vara mer tillgänglig och numera sitter i det öppna kontorslandskapet.

– Det var ingen som liksom hade vägarna förbi och tittade in på mitt rum, så jag bytte plats, säger han medan vi sätter oss i det övergivna kontorsrummet.

– Här är det ingen som stör, lovar han leende.

100 dagar

Magnus Larsson har ägnat sina första månader på MTM åt att lära sig myndighetens arbete. Han säger att han befinner sig i en lärprocess som bara har börjat och att det är en nödvändig process för att han ska kunna vara med och leda myndigheten.

– Medarbetarna sade till mig att jag hade ett år på mig att lära mig tillräckligt mycket. De har ändrat det till 100 dagar, skrattar han och poängterar att han aldrig kommer att bli lika duktig som medarbetare inom enskilda områden, att det inte heller är tanken, men att han måste skaffa sig kunskaper i större utsträckning.

– Samtalen direkt med medarbetare under den här första tiden har gett mig mest och jag har lärt mig en del. Men jag kommer att behöva lära mig mycket mer.

Tillgänglighet

Närmast kommer Magnus Larsson från den mindre Myndigheten för press, radio och tv där han i sin roll som Generaldirektör bland annat jobbade med de krav som gäller för tillgänglighet framförallt till tv.

– Under den här tiden lärde jag mig att det finns en enda viktig utgångspunkt när man jobbar med tillgänglighetsfrågor, och det är att man alltid måste utgå från användarens behov. Därefter kan du börja med kravställandet och arbeta med produktion för att tillgodose behoven.

Till skillnad från tillgänglighetsarbetet på Myndigheten för press, radio och tv, har MTM en helt annan typ av tillgänglighetstjänster där det handlar om tillgänglighetsprodukter som till exempel talböcker, taktila böcker, lättläst och punktskrift. Men, menar Magnus Larsson, utgångspunkten är den samma.

– Att se till att alla människor oavsett förutsättning kan tillgodogöra sig medier som på MTM utgår från läsningen.

MTM är också en betydligt större myndighet än den mindre Myndigheten för press, radio och tv, har ett bredare upp-

>> PROFILEN

drag och många yrkesgrupper inom verksamheten. Magnus Larssons första intryck är att det är en verksamhet som till stor del drivs av mycket kunskap och ett engagemang för uppgiften och för användaren.

– Det tror jag är unikt, att man har det engagemanget och den känslan för sitt arbete och för arbetsuppgiften.

Idag är MTMs vision ett samhälle där alla medier är tillgängliga. Att alla oavsett förutsättningar ska ha möjligheten och rätten till läsning. En enkel och tydlig vision och ett uppdrag som Magnus Larsson tror kommer att hålla ett tag. Trots det kommer MTM under våren att påbörja ett större strategiarbete där man ska titta närmre på hur uppdraget är definierat.

– MTM ska ju vara ett nationellt kunskapscenter för tillgängliga medier. Men vad innebär det och vad behöver vi göra på några års sikt. Det är som en strategisk plan för framtiden där både samarbetspartner, brukarråd och alla medarbetare kommer att inkluderas. Att vi jobbar ihop är viktigt för mig.

Utveckling

Magnus Larsson tror starkt på samarbete. Hans egen hypotes är att det var enklare förr när man kunde jobba i sitt eget lilla stuprör, men att den tiden definitivt är förbi.

– Det går inte idag och vi på MTM känner det väldigt tydligt bland annat när det gäller teknikutveckling. Vi har ju inte obegränsade resurser och det finns andra som vill driva utvecklingen. Så det finns ett behov, ett intresse och ett ömsesidigt beroende från många håll att fortsätta utveckla tillsammans.

De samarbeten han tänker på är bland annat med andra myndigheter och organisationer inom brukarrådet. Men också bokförlag och förläggarförening när det framförallt gäller utvecklingen av publiceringsverktyg som ePub3. Här, säger Magnus Larsson, ligger MTM i startgroparna och har påbörjat en verksamhet kring detta.

FAKTA**Namn:** Magnus Larsson**Ålder:** 49 år**Familj:** Fru och två barn**Utbildning:** Juristexamen**Tidigare jobb:** Direktör på Granskningsnämnden för radio och tv, vikarie-
rande generaldirektör på Radio- och tv-verket och generaldirektör på Myndigheten för press, radio och tv.**Vad gör du när du inte jobbar:** Är med familjen, umgås med hunden och lagar mycket mat, helst från grunden med bra råvaror. Och så cyklar jag väldigt mycket. Till och från jobbet varje dag och långlopp som Cykelvasan och liknande.**Vad läser du just nu:** Jag läser om en av mina absoluta favoriter; Kejsaren av Portugallien av Selma Lagerlöf.**I vilket format läser du:** Svartskrift. Jag har Legimusappen i telefonen, men den använder jag bara i arbetet.

– Att tänka in tillgänglighet redan från början tror jag är framtiden, utvecklingen går i den riktningen. Så jag tror mycket handlar om hur vi tillsammans med förlagen kan hitta in i den framtiden och hitta tekniken.

Förtroende Magnus Larsson har stort förtroende och stor tillit till sina medarbetare och han tycker att ledarskap handlar om att skapa förutsättningar för medarbetaren att utvecklas.

– Sedan är det ju roligt att vara chef och själv få möjligheten att vara med och förändra och ta aktiv del av en utveckling.

Framtid

Magnus Larsson ser MTMs arbete ur både ett samhälls- och ett individuellt perspektiv. På en samhällsnivå handlar det om att skapa förutsättningar för att skapa en väl fungerande demokrati där alla är delaktiga. På individnivå handlar det om att genom tillgång till tillgängliga medier kunna nå sina drömmar. Både på fritid, i skolan och på jobbet. Mellan 600 000 och en miljon personer i Sverige bedöms ha behov av MTMs tjänster och Magnus Larsson skulle gärna vilja nå fler, att MTM blir ännu bättre på att alla personer får det de behöver och att man arbetar bättre med tillgänglighet redan från början.

– Här är biblioteken navet som når och identifierar många av dessa personer. Utan biblioteken hade det inte fungerat. Men jag tror att om vi ska nå en större målgrupp kanske den kommersiella marknaden måste ta hand om det bättre. Sedan kommer det alltid att finnas grupper som inte kan nås genom en kommersiell utgivning, så MTM kommer alltid att ha en roll att fylla. Men den kanske kommer att förändras över tid utifrån hur marknad och teknik utvecklas.

– Bäst hade det ju varit om det finns en framtid utan att MTMs tjänster behövs. Fast det kan jag ju inte säga till medarbetarna nu, skrattar han och kommer plötsligt på att han glömt fråga om jag vill ha kaffe.

– Vad genant, säger han. Jag vet ju var det finns. ■

Mötesplats med fokus på bibliotekens roll

TEXT: ELISABETH EKSTRÖM

Bibliotopia är en årlig konferens och mötesplats för alla som arbetar med biblioteksfrågor.

– Många bibliotekschefer ser Bibliotopia som en utbildningsinsats och kommer tillsammans med hela personalen, säger Eva Fred, biträdande länsbibliotekarie och konsulent litteratur barn och unga på Kultur i Väst.

Den första Bibliotopia arrangerades i Falköping 2014. Från och med i år är det meningen att konferensen ska arrangeras på ny plats varje år, och i år är det Vara kommun som är värd.

– Kultur i Väst har i uppdrag av Kulturnämnden att varje år arrangera Bibliotopia, och i år ingår också Trollhättans kommun i programgruppen eftersom det är de som kommer att vara värd för konferensen nästa år, säger Eva Fred.

Politisk aktör

Bland talarna i år finns flera utländska gäster där en av dem är Raphëlle Bats, bibliotekarie och ansvarig för avdelningen för internationella relationer vid Enssib, motsvarade Bibliotekshögskolan, i franska Lyon.

– Raphëlle Bats har jag träffat både på den internationella IFLA konferensen i Lyon 2014 och i Ohio 2016, och hon kommer att tala om den nya vitala debatten om bibliotekens roll som politisk aktör i Frankrike efter attacken mot Charlie Hebdo 2015, säger Eva Fred.

Föreläsare från flera länder

Från Uppsala universitet och Harvard kommer socialantropologen Brian Palmer som drar stora skaror studenter till sina föreläsningar om civilkurage. Heléne Lööv från Uppsala universitet och Centrum för polisforskning forskar om nazism i Sverige, kommer att föreläsa under rubriken Kampen om kulturen, och Louise Eltvéd Krogsgård som är utvecklingskonsulent på Brønderslev Bibliotek i Danmark kommer att prata om bibliotekens roll som en faktor för stadsutveckling. ■

Bokcirklar lyfter text och innehåll

TEXT: ELISABETH EKSTRÖM

Det finns bokcirklar om allt och för alla läsare. Vissa är öppna för vem som helst att delta i medan andra är slutna och bara för gruppmedlemmar. Det finns cirklar för barn, unga och äldre. Online, hemma och förstås på biblioteket.

– De som är med i cirkeln styr, men boken ska stå i centrum, säger Sofia Olausson, bibliotekarie på Göteborgs Stadsbibliotek som erbjuder många olika bokcirklar.

Google-sökningen bokcirkel + bibliotek + 2017 ger drygt 40 000 träffar. Det är uppenbarligen många som vill diskutera böcker och läsande. I ett litet grupprum på Göteborgs Stadsbibliotek möts en tisdag i februari ett tiotal av alla dessa för att prata om boken Gul utanpå av Patrik Lundberg. Gul utanpå är en självbiografisk berättelse om en pojke som adopteras från Sydkorea till Sverige och som sedan reser tillbaka för att spåra sina rötter.

Just den här bokcirkeln har läst Gul utanpå i lättläst version. Flera av deltagarna i bokcirkeln har varit med förut och känner igen varandra. Vi andra presenterar oss med förnamn och vilket land vi kommer ifrån eftersom nationaliteterna är många, några är från Brasilien, ett par från Tjeckien och andra från Tyskland, Turkiet och Taiwan. Frågan kommer snabbt upp, varför är det så viktigt var vi kommer ifrån? Räcker det inte med att vi är här nu? Vi kommer fram till att i framtiden kommer det inte att vara så viktigt var man är född men att det är intressant att veta varifrån människor kommer och var de bor.

Samtalet ger ny förståelse

AnnaCarin Elf är bibliotekarie och jobbar med mångspråk och lättläst på biblioteket och leder dagens bokcirkel. Hon lotsar oss från frågan om ursprung och historia in i samtalet om Gul utanpå och inleder med att förklara hur det går till i just den här bokcirkeln: Först en runda där alla får säga något

som är bra med boken, sedan en runda till där man kan dela med sig av något man inte uppskattar.

– Jag förstår den på ett sätt och du på ett annat, det är så roligt för jag får med mig flera förståelser för boken, säger AnnaCarin Elf.

Flera tar upp skillnaden mellan hur de själva hamnat i Sverige jämfört med hur det gick till när författaren och journalisten Patrik Lundberg kom som adoptivbarn från Sydkorea.

– Vi försöker få plats i Sverige, han fick plats – det är helt olika perspektiv. Patrik Lundberg är född i Korea men är svensk och har bott här hela livet, säger Zeynep från Turkiet.

Sedan pratar vi om skillnaden mellan mor- och farföräldrar, rent språkligt. Och därefter om hur det är att vara student i olika länder, med utgångspunkt i dagens bok. Tjeckiska Hanna ger en bild:

– Vi kallar det papaya-effekt; som utlänning är du mer intressant än vad du är i ditt hemland.

Hitta rätt bokcirkel

I år bjuder Göteborgs Stadsbibliotek in till en presentation av sina olika bokcirklar för att den nyfikne ska få möjlighet att känna vad som är rätt cirkel. Träffarna är en del i uppdraget att jobba med läsfrämjande och grupperna bildas och man väljer efter intresse skönlitteratur eller fackböcker.

Sofia Olausson och hennes kollega Miriam Lannge har båda gått en kurs i att leda bokcirklar som de tycker gav bra ingångar i arbetet.

– Bokcirkar har olika funktioner för olika människor, olika grupper har olika ingångar och de redan frälsta är väldigt bra ambassadörer för biblioteket, säger Miriam Lannge, bibliotekarie på Göteborgs Stadsbibliotek som också varmt välkomnar nya läsare.

Sofia Olausson slår ett slag för onliniecirkarna som flera bibliotekarier driver på stadsbiblioteket.

– Alla trivs inte att ses fysiskt och berätta om sitt läsande, då passar det bättre att skriva, säger hon. ■

Om jag hade ett bibliotek

Frilansjournalisten och författaren Ulf Benkel föreläser och skriver böcker om ordvitsar och ligger bakom vitskontot @goteborrrg på Twitter. Här skriver han om sitt bibliotek, om kärleken till orden – och till bibliotekarierna.

Foto: Johan Wingberg

Om jag hade ett bibliotek så skulle alla bibliotekarier få medalj. Och löneförhöjning. Ända sedan slutet av 70-talet, när jag som lillgammal bokmal i slukaråldern var stam-mis på Källeredes bibliotek, har jag känt en stark kärlek och respekt inför denna smått geniala samhällsinstitution och de spränglärda, engagerade och häpnadsväckande tålmodiga människor som arbetar där.

Ur barndomens bibliotekshängande föddes dessutom ett intresse för ord, språk, läsande och skrivande som senare även påverkade mitt yrkesval. Jag har nu jobbat som journalist i omkring ett kvartssekel och skrivit tre böcker med och om ordvitsar.

Så flera av de biblioteksbesök jag har gjort under senare år har inte främst varit som läsare, utan i egenskap av författare och föreläsare. Vilket inte på något sätt har gett mig anledning att revidera min tidigare inställning till bibliotek och bibliotekarier. Kärleken och respekten är starkare än någonsin.

Om jag hade ett bibliotek är jag därför helt förvissad om att jag skulle kunna ta hjälp av personalen för att göra praktisk verklighet av något som än så länge mest är en känsla. En känsla som förstärktes just under en föreläsning om ordvitsar. Dock inte på ett bibliotek, utan i en femteklass på en skola i Göteborg förra våren.

Det var mitt allra första författarbesök i en skolklass och jag var nervös. Ja, ärligt talat närmast panikslagen.

Dels hade jag hört skräckhistorier om hur hänsynslös en barnpublik kan vara (om de inte tycker att du är rolig att lyssna på så kommer de inte att göra någon hemlighet av det – ungefär så kan man sammanfatta förhandsinformationen

från vänner i barnkultursvängen).

Dels var jag fortfarande lite osäker på om fenomenet ordvitsar verkligen skulle kunna uppskattas av en så ung publik. Jag tänkte att det krävs att man har uppnått en viss ålder, och därmed har samlat på sig ett visst ordförråd, för att man ska kunna värdesätta den lek med ordens olika betydelser som är vitsandets själva kärna.

Dock hade jag någonstans en liten förhoppning om att åtminstone kunna förmedla en känsla av att ord och språk är något lustfyllt och roligt. Men jag var tveksam till om de verkligen skulle fatta grejen.

Så fel jag hade. Och så glad jag var över att jag hade fel. För oj, vad de fattade grejen.

Efter några minuters grundfakta om själva ordvitsbegreppet och några pedagogiska exempel (bland annat den måttligt roliga men mycket illustrativa ”det var två myror och en stack”) var klassrummet en skog av ivrigt viftande händer. Alla ville bidra med egna ordvitsar – gamla klassiker såväl som helt nya, några påkomna i stunden.

(Senare hörde jag ryktesvägen att klassen framfört ordvitsar som underhållning på skolavslutningen.)

Om det var något som de här elva-tolvåringarna visste, så var det att det är kul med ord.

Och det är det ju.

Och den känslan hade jag velat ta med mig om jag hade ett bibliotek.

Ja, och så de där medaljerna då.

ULF BENKEL

Journalist, författare och föreläsare

KULTUR I VÄST 405 44 GÖTEBORG

Pssst...

Du är välkommen
att höra av dig till redaktionen
med tips, idéer och tankar:
redaktionen@noll27.se

Trevlig vår!

I NÄSTA NUMMER

Nr 2 av noll27 handlar om litteratur
på andra arenor. Vi ses!